

kuitenkin keskeinen rooli muutoksen hallinnassa. Sekä Euromedia-ryhmän kirja että *Changing Channels* -teos päätyvätkin molemmat Eurooppa-politiikan tarkasteluun. Werner A. Maier ja Josef Trappel toteavat viestinnän keskittymistä koskevassa analyysissään (*Euromedia*, 40), että eurooppalaista viestintäpolitiikkaa on hallinnut kilpailupolitiikan teollinen näkökulma. Samalla yhteiskuntapolitiiset ja kulttuuriset argumentit ovat marginalisoituneet esim. keskittymisen tarkastelussa.

Yhteiskunnan ja kulttuurin tutkijat ovat halunneet tuoda viestinnän rakenteiden muutokseen sisällöllisen näkökulman. *Euromedia*-tutkijoiden kirja haluaa lisätä tähän keskusteluun kysymyksen arvoista. Demokratia, tasa-arvo ja yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus kuten myös viestinnän monipuolisuus (*diversiteetti*) ja pluralismi ovat tärkeitä päämääriä myös uusissa viestintäjärjestelmissä.

Teknologia ja markkinat eivät riitä näiden arvojen takeeksi digitaalisenkaan viestinnän oloissa; viestintäpolitiikkaa tarvitaan siksi tulevaisuudessakin. Huolestuttavaa meneillään olevassa kehityksessä on se, että arvokysymyksistä keskustelu nähdään useimmiten vain julkista viestintäsektoria koskevaksi. Yksityinen puolen tavoitteenasettelu nähdään yksipuolisesti taloudellisena ja teollisena. Jeannette Steemers, *Changing Channels* -teoksen toimittaja, nostaa tätä kehitystä arvioidessaan esille kysymyksen 'julkisesta palvelusta'. Hänen näkemyksensä on, ettei kysymyksen julkisesta palvelusta tarvitse eikä pidä rajoitua vain julkisen palvelun yleisradiotoiminnan tulevaisuuden pohdintaan (mitä pohdintaa myös Steemers harjoittaa). Keskustelu julkisesta palvelusta perustuu Steemersin mielestä liikaa puolustautuvan kasvun (*defensive growth*) ajatukseen. Missä ovat kokonaan uudet avaukset julkisen palvelun soveltamisesta, kysyy Steemers? Miksei julkinen palvelu voisi olla yhtä tärkeä osa uutta multimediantenttää kuin aikaisemmin yleisradiotoimintaa? Minusta nämä Steemersin kysymykset ovat

erinomainen muistutus siitä, miten tehokkaasti julkinen palvelu on 'sektoroitu' vain perinteisen yleisradiotoiminnan arvokysymyksiä? Tässä jos missä yhteiskunnan ja kulttuurin tutkijoiden tulisi lähteä sekoittamaan sektoroituneen viestintäpolitiikan pasmaoja.

Kirjalistan kolmas teos on Yleisradion kehitysohjohtajan Juhani Wiion analyysi Suomen julkisen palvelun yleisradiolaitoksen sopeutumisesta uuteen markkinatilanteeseen. Se tarjoaa tapausesimerkin niistä muutoksista, joita muut tarkastellut kirjat pohtivat eurooppalaisella tasolla. Wiio on tehnyt analyysinsä johtamiskoulutuksen oppinäytteenä Oxfordin yliopistoon. Wiion raportin perusviestinä voinee pitää sitä, että jatkuvan muutoksen hallinta vaatii selkeästi määriteltyä strategiaa. Radion kanavauudistus (1990) ja päätös kolmostelevisiosta (1986) ovat Wiion esimerkkejä onnistuneesta strategiasta; television kanavauudistusta (1993) toteutettaessa Yleisradio puolestaan oli tuulialjolla. Wiio on haastatellut näihin prosesseihin osallistuneita Yleisradion johtajia ja käyttää paljon suoria lainauksia näistä haastatteluista. Ne ovat raportin antoisin lisä Yleisradion kriisivuosisista käytyyn keskusteluun. Mutta samalla haastatteluvien valinta herättää väistämättä kysymyksen, miksi joukosta puuttuu kaksi 1990-luvun alun avainhenkilöä, TV1:n johtajana vaikuttanut Aarno Kaila sekä silloinen pääjohtaja Reino Paasilinna. Nyt näille kahdelle on tarjolla lähinnä nimettömän syntipukin rooli. Tämä on selvä kauneusvirhe muuten antoisassa raportissa.

TAISTO HUJANEN

Kohti sähköistettyä kansanvaltaa?

John Downey & Jim McGuigan (eds.): TECHNOCITIES.

London: Sage 1999. 213 s.
Chris Toulouse & Timothy W. Luke (eds.): *The Politics of Cyberspace: A New Political Science Reader.* London: Routledge 1998. 188 s.

Steven G. Jones (ed.): VIRTUAL CULTURE: Identity & Communication in Cybersociety. London: Sage 1997. 257 s.

Roza Tsagarousianou, Damian Tambini & Cathy Bryan (eds.): CYBERDEMOCRACY: Technology, Cities and Civic Networks. London: Routledge 1998. 185 s.

Muutaman viime vuoden aikana on maailmalla julkaistu useita sähköistä demokratiaa (tai kyber/teledemokratiaa; jatkossa käytän termejä synonyymeinä) käsitteleviä teoksia, joiden tekijäjoukkoon kuuluu monia tuttuja viestinnän alan tutkijoita. Koska alue on viestintätutkimuksen näkökulmasta vielä uusi, ovat julkaisut anniltaan varsin epätasaisia. Tässä esiteltävien teosten osalta väljästi näkökulmia yhdistävänä tekijänä toimii Jürgen Habermasin julkisuusteoria ja siitä johdettu deliberatiivisen demokratian ajatus, jota useat kirjoittajat pitävät normatiivisena mittatikkunaan.

Monipuolisimmin aluetta kirjoittaa esillä olevista kokoelmista *Technocities*, joka perustuu Coventryn yliopistossa 1996 pidetyn seminaarin antiin. Teoksessa esitellään sekä teknoutopistisia että luddistisempiäkin katsauksia uuden informaatio- ja viestintätekniiikan sosiaaliseen omaksumiseen. Pessimistisimpiä äänenpainoja käyttävät Kevin Robins ja Frank Webster, jotka jatkavat jo vuonna 1986 ilmestyneen kirjansa *Information Technology: A Luddi-*

te *Analysis* linjoilla; optimisteihin kuuluvat mm. Stephen Graham, joka käsittelee uutta viestintäteknikkaa kaupunkipolitiikan ja suunnittelun demokratisoinnin näkökulmasta, sekä John Pickering, joka tarkastelee digitaalikau-pungin ideaa muun muassa Walter Benjaminin *Das Passagen-Werk* teoksen valossa. *Technocities* poikkeaa muista tässä esitel-lyistä siinä, että Habermasia enemmän teoksessa haeskellaan näkökulmia aiheeseen Castellsin verkostoyhteiskuntateoriasta.

Kokoelmana epätasaisin on *The Politics of Cyberspace*. Kirja on jaettu kahteen osastoon, joista ensimmäinen keskittyy enemmän julkisuuden luonteen muuttamisen kysymyksiin ("Habermas & Cyberspace: The Possibility of an Electronic Athena") ja toinen kulttuurisen fragmentoitumisen kysymyksiin ("Postmodernism & Cyberspace: Beyond the Fragmentation of Culture"). Teos sisältää kiintoisia katsauksia pääosin yhdysvaltalaisiin teemoihin, kuten Internetin kasvuun USA:ssa (John Streck) sekä sananvapauden (*First Amendment*) ongelmiin informaation supervaltiolla (Wayne McIntosh ja Cynthia Cates). Timothy Lukes osoittaa empiriseen aineistoon nojaten Nicholas Negroponten ja Bill Gatesin teknoutopoiden ontouden, ja täydentää siten oivallisesti *Technocities*-kirjan uusluddistisia painotuksia.

Painotuksiltaan amerikkalaisin teoksista on *Virtual Culture: Identity and Communication in Cyber-society*. Teos on hyvä johdatus kriittiseen Internet-keskusteluun USA:ssa. Artikkeleissa analysoidaan mm. Internetin sosiaalista käyttöä, verkkoyhteisöllisyyden luonnetta ja vähemmistöjen asemaa verkkoviestinnässä. Taustalla hämmöttävät Habermasin lisäksi vahvasti myös John Dewey ja James Carey. Teoksesta olisi paljon ammennettavaa eurooppalaiseen keskusteluun juuri pohdinnoissa elektronisten yhteisöjen olemuksesta ja niiden mahdollisuuksista elektronisen demokratian ja julkisuuden rakentamisessa.

Temaattisesti yhtenäisin esillä olevista kirjoista on *Cyberdemocracy: Technology, Cities and*

Civis Networks, jonka toimittaja-kunta on väljästi ryhmittynyt lon-toolaisen Westminsterin yliopiston ympärille. Teos sisältää empiirisiä katsauksia paikallisiin ja alu-eellisiin teledemokratiakokeiluihin Euroopassa ja USA:ssa, ja pyrkii syntetisoimaan johtopäätöksiä alueen jatkotutkimusta varten. Seuraavassa esittelen sen antia hiukan tarkemmin.

Sähköisen demokratian utopiat

Cyberdemocracy-teoksen rakenne on selkeä: ensiksi toimittajat esittelevät kentän ja omat lähtökoh-tansa, jotka pohjaavat väljästi deli-beratiivisen demokratian ideaan; sitten joukko kirjoittajia esittelee kokemuksia seitsemästä teledemokratian kokeiluhankkeesta (Amsterdam, Ateena, Berliini, Bologna, Neighbourhoods Online/Philadelphia, Santa Monica, Manchester); ja lopuksi Roza Tsagarousianou esittää kriittisen yhteenvedon ja ajatuksia jatkotyötä varten.

Vaikka useat kirjassa esitelty kokeilut saavat huomiota myös muissa edellä esiteltyissä teoksissa (kuten Amsterdamin *DeDigitale*, Bolognan *Iper BoLE*-projekti, Santa Monican *PEN*-verkko), antaa *Cyberdemocracy*-teoksen vertaileva lähestymistapa niihin uuden, kiinnostavan näkökulman.

Alussa kirjan toimittajat hah-mottavat niitä tekijöitä, joiden he arvelevat olevan 1990-luvulla yleistyneiden teledemokratiako-keilujen takana. Pääosin heidän kartoituksensa rajoittuu kuitenkin akateemisten näkökulmien eritte-lyyn. Lähtökohdana on yhteiskun-tatieteilijöiden 1950-luvulta alkaen eri maissa virinnyt huoli kansalaisten poliittisen osallistumisen jatkuvasta vähenemisestä ja puo-lueiden byrokratisoitumiskehityk-sestä, joka 1990-luvulla ulottui koskemaan myös 1980-luvulla syntyneitä ns. uusia liikkeitä (Greenpeace, Amnesty Internatio-nal). Yhtenä teemana kritiikissä on ollut julkisuuden katoaminen tai 'aidon' julkisuuden korvautu-minen valtion ja kaupallisten int-resien kolonisoimalla näennäis-

julkisuudella. Frankfurtilaistyyppi-sen kulttuuripessimismin näkökul-masta kyse on siitä, että vallitsevien yhteiskunnallisten rakenteit-ten kyky ja halu ylläpitää julkista kriittistä keskustelua ja toimintaa on hävinnyt.

Cyberdemocracy-kirjassa tar-kasteltujen konkreettisten projek-tien näkökulma poikkeaa tästä pessimismistä luottamuksessaan siihen, että "muuttamalla viestin-nän muotoja voidaan myös sen sisältöä muuttaa, ja siten rohkaista kansalaisten lisääntyvää osallistu-mista" (s. 5). Tähän uusi viestintä- ja informaatiotekniikka antaa nyt mahdollisuuden: "Uusi media, erityisesti tietokonevälitteinen vies-tintä, toivottavasti paikkaa sitä vahinkoa jonka 'vanha' media on tehnyt politiikalle" (ib.). Teledemokratiahankkeiden näkökulma on siten demokratian kannalta optimistinen.

Kirjan toimittajat eivät suin-kaan varauksetta jaa tätä teknolo-giasta optimismia, vaan erittelevät kriittisesti niitä poliittisia ja ideolo-gisia sitoumuksia, joita eri teledemokratia-aloitteisiin sisältyy. Kir-jan pohjalta voidaan sähköiseen demokratiaan liittyviä toivomuksia ja odotuksia ryhmitellä kolmeen suuntaukseen:

- Julkisen harkinnan suuntaus (*deliberative*): kansalaisten demokraattisten valmiuksien paran-taminen mm. nopeuttamalla ja helpottamalla informaation saata-vuutta, monipuolistamalla osallis-tumismuotoja (sähköinen äänioi-keus), edistämällä julkista keskus-telua, tukemalla vähemmistöjen pääsyä julkisuuteen;

- Mielipidetiedustelu-suuntaus (*plebiscitary*): palvelujen tarjonnan ja kohdentamisen tehostuminen esimerkiksi 'räätälimällä' palvelu- ja markkinatutkimus-ten pohjalta vastaamaan kansa-lais/kuluttajaryhmien ilmaisemia preferenssejä julkishallinnon 'uu-den ideologian' (*new public ma-nagement*) mukaisesti;

- Utopistinen suuntaus: vir-tuaalisten, rajoja ylittävien yhteis-öjen rakentaminen muun muas-sa torjumalla ylhäältäpäin tapah-tuva yksilönvapauden valtiollinen ja kaupallinen rajoittaminen (ei julkista sääntelyä, ei Internetin

kaupallista hyväksikäyttöä), ja murtamalla 'tiedon monopolit' (kuten journalistit ja joukkovestimet) tiedonhankinnassa ja viestinnässä.

Kirjan toimittajien mukaan ongelmana tällaisille odotuksille perustuvissa hankkeissa on niiden epärefleksiivisyys: ne erottavat uuden tekniikan yhteiskunnallis-historiallisesta kontekstistaan eivätkä siten tunnista oman soveltamisen konkreettisia ehtoja. Seurauksena on usein kokeiluja kokeilun vuoksi.

Kokeilujen arviointia

Sähköisen demokratian paikalliset ja alueelliset sovellutukset eroavat monissa kohdissa toisistaan, vaikka perustana ovatkin pitkälle yhtäläiset tekniset sovellukset. Teledemokratia Berliinissä on erilaista kuin Santa Monica, Manchesterissa erilaista kuin Ateenassa. Tsagarousianou toteaa erojen heijastelevan kansallisia historiallisia perinteitä: kuten demokratia yleensäkin, myös teledemokratia on kansallista, eikä vain muodolltaan vaan myös olemukseltaan.

Niinpä esimerkiksi Berliinin hankkeesta kirjoittava Oliver Schmiedtke pohjaa arvionsa Saksan historiana. Hänen mukaansa vuonna 1996 käynnistyneen Berliinin 'kaupungin informaatiojärjestelmä' -projektin toteutukseen ovat vaikuttaneet ne kokemukset demokratian, joita Saksassa saatiin Weimarin tasavallan aikana. Kokeilun ei ole Berliinissä haluttu edistävän sellaisia ns. suoran demokratian elementtejä, jotka mahdollistaisivat ääripopulismin tai poliittisen demagogian. Niinpä kokeilusta on Schmiedtken mukaan muodostunut yhdensuuntainen, ylhäältä alaspäin kulkeva kansalaisten informoinnin projekti, josta puuttuvat vuorovaikutteisuuden ja avoimen julkisuuden rakentamisen elementit.

Toisin kuin Berliinin projekti, Amsterdamin 'digitaalisen kaupungin' hanke on tulosta ruohonjuuritason aktiivisuudesta, paikallisten kansalaisliikkeiden aloitteellisuudesta. Käynnistymisvaiheessaan 1994 hanke sai taloudellista

tukea sekä kaupungilta että valtiolta. Katsauksen laatijoiden Letty Francissenin ja Kees Brantsin mukaan Amsterdamin hanke pyrki alunperin yhdistämään kolmentasoisia tavoitteita: kansalaisten osallistumista ja demokraattista julkisuutta; vapaata informaation- ja tiedonkulkua; sekä paikallisen pien- ja keski-suuren yritystoiminnan edistämistä. Ongelmaksi on kuitenkin muodostunut, että sitä mukaa kun julkinen rahoitus hankkeessa on vähentynyt, on myös kansalaisosallistumisen ja julkisuuden painoarvo heikentynyt. 'Digitaalinen kaupunki' joutuu tänään kilpailemaan yhä suoremmin kaupallisilla markkinoilla muiden informaationtarjoajien kanssa.

Berliinin ja Amsterdamin hankkeista poiketen Ateenan *Pericles* -hanke on lähtöisin akateemisesta aloitteesta. Kuten Roza Tsagarousianou kertoo, aloitteentekijöinä toimi vuonna 1992 ryhmä Ateenan teknisen yliopiston tutkijoita ilman varsinaista sosiaalista tilausta 'ylhäältä' tai 'alhaalta'. Lähtökohtana oli huoli kreikkalaisen demokratian kriisistymisestä, ja halu palauttaa se lähtökohtaansa, habermaslaisittain värityneeseen klassiseen Ateenan demokratiaan. *Pericles*-verkon avulla kansalaisten tulisi kyetä osallistumaan suoraan kolmentasoiseen päätöksentekoon: he voivat tehdä aloitteita, joista he haluavat äänestettävän; he voivat osallistua kansanäänestyksiin joko kansalaisaloitteiden tai viranomaisten aloitteista; ja he voivat arvioida uudelleen jo tehtyjä päätöksiä – korjata, täydentää tai hylätä. Ideaan sisältyy myös politiikan yhteisöllisyyden korostaminen: vaikka informaatiota voi saada kotitietokoneen kautta, itse äänestäminen voi alun perin tapahtua vain julkisilla paikoilla sijaitsevien 'kioskien' kautta.

Sähköisen demokratian ehdot

Kontekstin kannalta kiintoisaa on tutustua elektronista demokratiaa koskevan keskustelun historiaan, johon myös *The Politics of Cybers-*

pace ja *Virtual Culture* -teokset tarjoavat katsaukset. *Cyberdemocracy*-kirjan toimittajat viittaavat jo 1960-luvulta asti vaikuttaneisiin tendensseihin, jotka voidaan tiivistää kahdeksi imperatiiviksi: yhtäältä valtiolliseksi hallinnon tehokkuuden ja toisaalta taloudelliseksi teleyhtiöiden voitontavoittelun imperatiiveiksi. Nämä ovat osaltaan ruokkineet – suureksi osaksi tarkoituksellisesti – edellä esiteltyjä teknoutopistisia toiveita ja uskomuksia, samalla kun ovat viitoittaneet tietä uuden viestintä- ja informaatiotekniikan sellaiselle soveltamiselle, jossa demokratian laajentamiselle ei joko ole uhrattu ajatustakaan tai se on alistettu sellaisille suuremmille päämäärille kuin informaation supervaltatielle (USA) tai eurooppalaiselle tietoyhteiskunnalle (EU).

Kontekstin huomioon ottamisen kannalta Tsagarousianou ja kumppanit näkevät elektronisen demokratian hankkeita vaivaavan kolme suurempaa heikkoutta, joka kaikki tuntuvat osuvilta myös Suomen tilanteen kannalta.

Ensiksi, tiedettä ja teknologiaa koskeva päätöksenteko on yleensä luonteeltaan epädemokraattisempaa kuin esimerkiksi sosiaalipolitiikkaa, liikennettä tai jopa maanpuolustusta koskeva, koska se perustuu paljolti maallikoille avautumattomalle asiantuntijapuheelle. Kansalaisaktiivien demokratia- ja ihmisoikeusargumenteille perustuva diskurssi ei juurikaan kohtaa päätöksentekijöiden taloudellisten-tekniikkien keskustelua liksäki käydään pääasiassa ei-julkisena Internetin sisäisenä sähköposti- ja uutisryhmäkeskusteluna, ei sekään auta valaisemaan maallikkoja siitä, mistä elektronisessa demokratiassa saattaisi olla kysymys.

Toiseksi, teledemokratiahankkeilta on puuttunut yhteys kriittiseen akateemiseen tutkimukseen. Tämä on toki myös akateemisen demokratiatutkimuksen heikkoutta: ei ole sellaista sähköisen demokratian kokeilujen systemaattisen empirisen tutkimuksen perinnettä, joka hyödyntäisi olemassa olevia kokemuksia ja pyrkisi purkamaan taloudellisten-tekniikkien asian-

tuntijapuhetta kriittisen demokraatioteorian näkökulmasta.

Ja kolmanneksi, elektronisen demokration hankkeita on monesti vaikannut allergisuus kaikkea julkista sääntelyä ja valtiollista väliintuloa vastaan. Kuitenkin, kuten kirjoittajat toteavat, ainoa keino sovittaa ristikkäisiä intressejä yhteen ja tukea kansalaisille avointa verkkodemokratiaa on toteuttaa se julkisen tuen ja valtiollisen sääntelyn keinoin. Sananvapauden turvaaminen tietoverkoissa edellyttää paitsi verkon käyttäjien itsehallinnolle perustuvia käytöskoodeja, myös lainsäädännölle perustuvaa demokraattista valvontaa. Samoin teledemokratian edellyttämä kaikille avoin pääsy verkkoihin ja verkkojen palveluihin edellyttää julkisen palvelun ja universaalien palvelun periaatteiden toteutumisen turvaamista.

Jatkoteemoja

Cyberdemocracy-kirjan vahvuutena on sen perustuminen selkeästi esitelyihin empiirisiin kokeiluihin, joskin selostukset jäävät suureksi osaksi kuvailun tasolle. Tekijät osoittavat selkeästi suuntaa jatkopohdinnolle, mutta eivät pyri tyhjentämään tulkintoja vaan jättävät lukijalle tilaa omille havainnoille ja vertailuille. Seuraavassa pyrin Roza Tsagarousianoun johtopäätöksiä täydentäen hahmottelemaan sellaisia keskeisiä teemoja joiden käsittelyä myös Suomen kokemusten pohjalta tarvittaisiin.

Ensiksi: Kysymys siitä, miten kansalaisten tasavertaisuus toteutetaan tietoverkoissa, on keskeinen koko teledemokratia-ajatuksen kannalta. Jakoa informaattiorikkaisiin ja -köyhiin käsitellään monin tavoin esillä olevissa teoksissa, samoin Internet-kulttuurin sukupolittaisuutta. *Cyberdemocracy*-kirjan empiiriset esittelyt osoittavat, että kaikissa kaupungeissa tietoverkkojen käyttö keskittyy voimakkaasti nuorten, alle 30-vuotiaitten miesten käsiin. Esitellyissä hankkeissa on käsitelty hyvin eritasoisesti kysymyksiä siitä, miten iän, koulutuksen, tulojen, asunottomuuden, fyysisten rajoitusten, sairauden eriarvoistavia

vaikutuksia tietoverkkopalvelujen saatavuuteen on käytännössä ratkaistu. Tämä liittyy olennaisesti Tsagarousianoun ja kumppaneiden korostamiin julkisen palvelun ja universaalien saatavuuden periaatteisiin: ne pitäisi saada lainsäädännöllisesti kattamaan myös uuden median tarjoamat palvelut – toisin kuin EU:n nykyinen lainsäädäntö edellyttää.

Toiseksi: Lainsäädännössä tulisi eritellä selvästi se, mitä nyky-yhteiskunnassa pidetään sellaisina peruspalveluina, joiden saatavuuden julkinen valta on velvollinen turvaamaan kaikille kansalaisilleen myös tietoverkon kautta. Siihen, mitä kaikkea tähän sisältyy, voidaan saada osviittaa niin Amsterdamin, Bolognan, Ateenan kuin muistakin projekteista. Ainakin tähän kuuluvat erilaiset julkiset asiointipalvelut (sosiaali-, terveys-, koulutus-, rakennus-, eläke-, opintotuki- ym. palvelut), niihin liittyvä neuvontatoiminta, hakemusten elektroninen täyttäminen ja päätösten toimittaminen. Tähän voidaan lukea myös pankki- ja muut taloudelliset peruspalvelut, erilaiset luettelopalvelut ja pääsy palvelutietokantoihin.

Kolmanneksi: Tästä ei ole pitkä matka siihen, että julkisen vallan vastuuseen kuuluisi myös palvelujen käyttämiselle välttämättömän infrastruktuurin takaaminen jokaiselle kansalaiselle kohtuuhintaan, kuten mm. Ateenan ja Bolognan projekteissa on pyritty tekemään. Edellä esitettyjen peruspalvelujen käyttämiseen riittäisi käytännössä puhelimeen yhdistetty näyttöpäätte, joka voi yksinkertaisimmillaan toimia verkkopäätteenä. Nykyisen teknologian pohjalta kaikkien kotitalouksien ja julkisten tilojen varustaminen helppokäyttöisellä, kohtuuhintaisella verkkoyhteydellä ei ole ongelma. Jos sisältöpalvelujen tarjoajat ja verkkoyrittäjät veloitettaisiin toteuttamaan toiminnassaan julkisen palvelun ja universaalien saatavuuden periaatteita, olisi teledemokratian edellyttämä infrastruktuuri luotavissa nykyisin teknisin edellytyksin helposti.

Neljänneksi: lästä, koulutuksesta, tuloista ym. johtuvien eriarvoistavien tekijöiden poistamiseksi

tarvitaan myös julkisen vallan tukemaa ja järjestämää koulutusta ja ohjausta. Tämä pyrkimys liittyy useimpiin esitelyihin projekteihin, Ateenan *Periclestä* Santa Monican *PEN*-verkkoon asti. Ellei kansalaisia aktiivisesti opasteta käyttämään tietoverkkoja, jää niiden käyttö kokemusten mukaan vähäiseksi. Tarvitaan siis neuvontapalveluja, joita voivat tuottaa niin viranomaiset (kunnalliset neuvot) kuin julkisen tuen turvin kansalaisjärjestötkin.

Viidenneksi: Teledemokratia ei voi perustua vain informaatio- ja asiointipalvelujen varaan, vaan sen tulee kyetä rakentamaan aitoa keskustelua ja sille perustuvaa päätöksentekoa. Santa Monican *PEN*-projekti osoittaa, että teledemokratia menettää kiinnostavuutensa, elleivät kansalaiset koe saavansa osallistumiselleen todellista vastinetta. Tsagarousianou ja kumppanit korostavat, miten tärkeää on että julkinen keskustelu ei rajoitu vain vertikaaliselle tasolle, päättäjien ja kansalaisten dialogiksi, vaan että verkkojulkisuutta ylläpitävä horisontaalinen, kansalaisyhteiskunnan tason avoin keskustelu. Tämän tukeminen ei kaikissa hankkeissa ole ollut julkisen vallan intresseissä, kuten esimerkiksi Berliinin hankkeessa. Santa Monica ja muiden projektien esimerkit osoittavat myös, ettei keskustelun avoimuus merkitse sitä, etteikö sitä pitäisi tarvittaessa ohjata ja jäsentää ('moderoida') sekä teemojen että puheenvuorojen kielenkäytön kannalta – seikka, joka yhdysvaltalaisessa sananvapauskäsitteessä kuitenkin on arka asia.

Kuudenneksi: Elektroninen demokration jää helposti vain vertikaaliseksi vuorovaikutukseksi, kansalaisten reagoinniksi ylhäältä alaspäin tapahtuvaan julkisinformaatioon, ellei siihen sisälly kansalaisten reaalista päätösvaltaa. *Cyberdemocracy*-kirjassa tarkastelluista hankkeista vain Ateenan *Pericles*-verkko rakentuu kansalaisten aloite- ja äänioikeuden toteuttamiselle verkon välityksellä, muista hankkeista se on joko puodonnut pois tai jäänyt ainakin toistaiseksi syrjään. Kiinnostava kysymys on, missä asioissa ja ke-

nellä voisi olla sähköisessä demokratiassa aloite- ja äänioikeus? Entä mikä olisi niiden suhde perinteiseen parlamentaariseen järjestelmään? Voisiko sen toteuttaminen perustua, kuten *Pericles*-verkossa korostetaan, yhteisölliseen organisoitumiseen, toisin sanoen, elektronisten äänestyspaikkojen järjestämiseen?

Ja lopuksi: Kuka maksaa elektronisen demokratian toteuttamisen? Vastaus on yksinkertainen: verkon ja sen toiminnan rahoitus tapahtuu samoilla periaatteilla kuin julkisten palvelujen rahoitus tähänkin asti. Ajatuksenahan on, että kansalaisten itsehallinto vahvistuu ja sitä myötä hallintokulut, eli byrokratian pyörittämiseen käytetyt varat, vähentyvät. Julkisia varoja ja kohdennetaan uudelleen, ja yksityisille sisällöntuottajille (kuten televisioyhtiöille) ja verkkooperaattoreille (kuten puhelin- ja kaapeliyhtiöille) annetaan jo nykyisinkin Suomessa lakiin sisältyvät velvoitteet edistää demokratian toteuttamista.

HANNU NIEMINEN

Infoähkyä tietoyhteiskunnan harhapysäkillä

Jussi T. Koski:
INFOÄHKY

ja muita kirjoituksia oppimisesta, organisaatioista ja tietoyhteiskunnasta.

Jyväskylä ja Helsinki:

Gummerus. 1998. 225 s.

Rauno Seppänen (toim.):
TIETOYHTEISKUNNAN HARHA.

Kuopio. Kustannusosakeyhtiö

Puijo, 1999. 212 s.

Päivi Eriksson & Marja Vehviläinen (toim.):
TIETOYHTEISKUNTA SEISAKKEELLA.

Teknologia, strategiat ja paikalliset tulkinat.

Jyväskylä: SoPhi 1999. 231 s.

Teoksista kaksi ensin mainittua ovat otteeltaan keveämpää tietoa ja polemiikkikirjallisuutta. Kolmas teos on luonteeltaan tieteellisempi.

Kasvatustieteilijä Jussi T. Kosken lanseeraama uudissana "infoähky" on saanut kiitosta nasevuudesta. Informaation tulvaa ja liikatarjontaa metaforisoidaan tässä siis vaihteeksi ruoansulatushäiriön termein. Kirja lankeaa sikäli otolliseen maaperään, että itse kukin informaatiotyöntekijä tunnistaa heti itsessään infoähkyn oireet.

Kosken mukaan informaation tuotanto lisääntyy kiihtyvällä nopeudella. Viimeksi kuluneen 30 vuoden kuluessa on tuotettu enemmän informaatiota kuin 5000 edeltävän vuoden aikana. Maailmassa julkaistaan päivittäin 1000 uutta kirjaa. *The New York Timesin* numero sisältää enemmän informaatiota kuin keskiverito 1600-luvun eurooppalainen kohtasi koko elämänsä aikana. Informaation määrän sanotaan kaksinkertaistuvan noin 2.5 vuoden välein. Tieteellisen informaationkin määrä kaksinkertaistuu joka 12. vuosi.

Koski lainaa uutistoimisto Reutersin vuonna 1996 julkaisemaa raporttia "Dying for Information", jossa kuvataan informaation ylitarjontaa yrity maailmassa. Yli 1300:n yritysjohtajan haastattelu osoitti, että heistä 41 prosenttia piti työympäristöään hyvin stressaavana ja katsoi kärsivänsä informaatiopaineen aiheuttamista sairauksista. Johtajista 60 prosenttia katsoi olevansa liian väsynyt vapaa-ajan harrastuksiin ja suunnitelleen sama määrä näki ihmismuutensa kärsivän informaatiotulvan vuoksi. Eräsikin johtaja totesi: "Että voiko informaation ylitarjonta vaikuttaa kotielämäni? Mihin kotielämäni?"

BrittipSYkologi David Lewis on puhunut informaatiouupumus - oireyhtymästä, joka vaivaa erityisesti informaatiota paljon käsitteleviä asiantuntijoita ja johtajia. Tämä uupumus ilmenee yleisenä ahdistuksena, ärtyvyytenä, avuttomuuden tunteena ja fyysisenä oirehtimisena. Perimmältään tässä on kyse siitä että suorituskyvyllään rajalliseksi tuomittu ihminen

yrittää hallita äärettömyyksiin kasvavaa viestien paljoutta.

Infoähkyn ennaltaehkäisyksi Koski mainitsee ensinnäkin informaatiota seuloivat älykkäät ohjelmat, agentit. Toiseksi ähkyä ehkäisee se, että rajoitutaan hakemaan vain kulloisenkin tehtävän kannalta relevanttia tietoa mikä edellyttää omanlaisia rajoituksen taitojaan. Kolmanneksi oppimisen pitäisi olla laadukasta eli pitäisi mm. osata yleistää ja kritisoida oppimaansa. Tämän neuvon kohdalla tulee mieleen Walter Lippmannin stereotyypin käsite ja se kuinka erityisesti toimittajat käyttävät stereotyyppiä asioiden nopeaan luokittamiseen: Jaha, taas noita X:sien jorinoita, jotka kyllä tiedetään!

Neljänneksi pitää laatia lukemisdieetti eikä ahmia mitä tahansa. Paras dieetti on Russell Parkezilla, joka lukee vain sanomalehden kuolinilmoitukset varmistuakseen siitä, ettei ole kuollut. Viidenenä yhteiskunnallisena ähkyn eston keinona Koski viittaa opetusministeriön raporttiin, jossa edellytetään tieteellisen tiedon tuottajilta korkeaa tiedon jalostusastetta ja meta-analyyysien laadintaa: laajoista aineistoista tislataan se olennainen julkisuuteen. Raportti rohkaisee erityisesti humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen alan tutkijoita journalistiseen ja popularisoivaan tutkijuuteen.

Kuudenneksi pitäisi rauhoittaa, keskittyä ja pysäyttää kiireen oranpyörä. Tämä on helpommin sanottu kuin tehty. Jatkuvan kiireen ilmapiirissä luovuus ei kuitenkaan kukoista, ja juuri luovuuttahan tuotantoelämä vaatii. Kosken kuvaukset luovan ihmisen perusominaisuuksista ovat mielenkiintoisia. Luovat henkilöt ovat samanaikaisesti älykkäitä ja naiiveja, leikkisiä ja kurinalaisia, fantisoivia ja realisteja, tradition tuntijoita ja sen kumoajia, psykologisesti sekä maskulinisia että feminiinisiä.

Kosken infoähkyä koskeva puhe tapa johtaa ajattelemaan esim. työelämää turhan informaatiokeskeisesti. Ehkäpä arkinen käsite "kiire" voisi yhtä hyvin kuvata nykyistä elämänmuotoa, jossa aikayksikköä kohden on tehtävää enemmän kuin millään ehtii teh-